

Чому совок ніяк не відпускає українців (про СНД, правонаступництво в ООН та запит до МЗС)

Кривава, російсько-українська війна на виживання України, яка вже 11 рік точиться на території країни, змушує більшість її громадян не тільки звертати увагу на свою землю та на ту, справедливу боротьбу яку ведуть українці за своє існування, але спонукають останніх звернути увагу на історичні перипетії, які пройшла молода країна, бодай - за останні 33 роки. При цьому, є очевидним, що за останнє десятиліття, Україна спромоглась й зробила чимало, щоб якнайдалі відійти, чи не по всіх питаннях життєдіяльності, від совка і його апологета - Російської Федерації, яка семимильними кроками повертається в радянське минуле, зі всіма рудиментами СРСР.

Сьогодні, як ніколи є актуальними питання щодо помилок, які були допущені Україною, її інституціями та політиками за роки Незалежності та їх аналізу а також ймовірні шляхи подолання тих, по-суті системних проблем, які так й не були вирішені ще з 1991 року. Й саме європейська війна ХХІ сторіччя, яка має місце на теренах України, вимагає відповіді на питання: чому, до цих пір совок так й не відпускає українців у цивілізацію, про що й піде мова нижче.

Вихід з договорів та рішень СНД

Відомо, що за роки від розпаду Радянського Союзу, тобто з грудня 1991 року, Україна не тільки стала співзасновником СНД але й підписала та ратифікувала цілу низку міждержавних та міжурядових документів: угод, декларацій, рішень. І це при тому, що Україна так й не підписала та не ратифікувала статут СНД й, відповідно - не стала та ніколи не була повноправним членом й обмежилась тільки статусом держави-засновниці цього наднаціонального утворення. Більше того, є низка й таких документів, які Україна підписала із застереженням а ратифікацію окремих так й не здійснила, наприклад, стосовно [Договору про правонаступництво щодо державного боргу й активів колишнього СРСР від 4 грудня 1991 року](#) (в якому частка України в загальній сумі активів і пасивів, до яких належить і власність колишнього СРСР за кордоном, становить понад 16%).

Натомість, починаючи з лютого 2014 року, з часу російської агресії, Україна припинила роботу в органах СНД та всі наступні роки - виходила з угод і денонсувала інші документи блоку в яких була їх стороною. Реальний же вихід з СНД, почався тільки з [Указу Президента від 19 травня 2018 року](#), яким ставало нормативним документом Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 травня 2018 року "Про припинення дії для України окремих міжнародних договорів, укладених у рамках Співдружності Незалежних Держав", який однак був лише для службового користування. В серпні того ж року було закрито й представництво України при статутних органах Співдружності Незалежних Держав.

Відслідкувати, які з угод (рішень Ради глав держав СНД, протоколів, меморандумів тощо) в рамках СНД (міжнародні, міждержавні, міжурядові, міжвідомчі багатосторонні, двосторонні тощо), Україною були: підписані, ратифіковані, денонсовані й так далі (тобто, які діють а які - ні), особливо в реальному часі - складно, позаяк по частині з них інформація, фактично - засекречена та й мета така – проаналізувати стан юридично-правових взаємин між Україною та СНД, нами - не ставилась. Тим не менше, майже вичерпний перелік вищенаведених документів можна отримати з [Єдиного державний реєстр нормативно-правових актів, який адмініструє Міністерство юстиції України](#), з метою уможливити доступ громадськості до правової інформації.

Однак, на третьому році повномасштабної війни, співгромадян може цікавити, чому й досі окремі угоди чи рішення стосовно України, в рамках СНД - продовжують бути чинними?

Правонаступництво в ООН

Для відповіді на вищевказане питання, варто звернути увагу на дискусію, яка поживилась за останні два з половиною роки, стосовно статусу росії в ООН, а - особливо в Раді Безпеки ООН, в світлі прагнення України, буквально – вигнати Росію, бодай - з останньої інституції. Тобто, саме чисельні натяки офіційних осіб України, особливо, на майданчиках міжнародних інституцій, стосовно нелегітимності статусу РФ, яка займає місце СРСР у вищеназваних структурах ООН й спонукали до заглиблення в непросту тему правовідносин: "держава-попередник", "державна-наступник", "нова незалежна держава" й "третья держава", які й регламентуються низкою

міжнародних Конвенцій. Зокрема мова про [Віденську конвенцію про правонаступництво держав щодо договорів від 23 серпня 1978 року](#) та [Віденську конвенцію про правонаступництво держав щодо державної власності, державних архівів та державних боргів від 8 квітня 1983 року](#). При цьому, Україна є підписантом та учасником обох конвенцій а стосовно Росії ці документи не набрали чинності, хоч на них посилаються як Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), так й інші міждержавні органи, у тому числі органи СНД при розділі СРСР між союзними республіками.

Тут доцільно наголосити, що проблема правонаступництва держав щодо членства в міжнародних організаціях так й не отримала належного регулювання в міжнародному праві, як й практики застосування в міжнародних відносинах. З точки зору континуїтету (теорія в міжнародному праві про безперервність держави як суб'єкта міжнародного права і безперервності міжнародних державних зобов'язань), немає жодних підстав вважати Росію продовжувачем ("континуатором") СРСР, оскільки Росія і СРСР - не одна держава, не один суб'єкт міжнародного права, а різні держави, котрі якісь час... існували паралельно. По відношенню до СРСР, Росію можна вважати лише правонаступницею, так само як і інші колишні "радянські республіки". Тому й Україна, в ООН "змінити табличку" з "УРСР", хоч Росія це зробила з "СРСР" на "РФ". Через це, має місце неузгодженість щодо статусу Росії після розпаду СРСР не тільки в юридичних документах, але й у теоретичних роботах. В окремих доктринах наводиться посилання на рішення Ради глав держав-членів СНД (від 20 березня 1992 року) в якому всі учасники СНД визнані правонаступниками СРСР. [Незважаючи на це, є висловлювання, які вказують на той факт, що Росія визнається державою-продовжувачем СРСР. Проте, відповідно до теорії міжнародного права, як вже зазначалось вище, одна держава не може одночасно виступати як продовжувач і правонаступник.](#)

Однак, повернемося до ООН, в стінах якого, для обґрунтування своїх прав на місце СРСР в Раді Безпеки ООН, Росія посилається на [Рішення Ради глав Співдружності Незалежних Держав \(від 21 грудня 1991 року\)](#), в якому глави деяких колишніх радянських республік висловили свою підтримку в тому, щоб Росія "продовжила членство СРСР в ООН, включаючи постійне членство в Раді Безпеки, та інших міжнародних організаціях". Однак цей документ не є юридично обов'язковим і аж ніяк не може бути юридичною підставою для набуття Росією членства в ООН замість СРСР, у тому числі через те що він порушує Статут ООН, який передбачає свої критерії і процедури членства у цій організації. При цьому, вищенаведене Рішення, яке було підписано й Президентом України Кравчуком Л.М. й по-сьогодні є чинним а підпис України під ним - й донині не відкликаний.

Запит до МЗС України

В цьому можна пересвідчитись з відповіді на [Запит до МЗС України](#), який стосувався саме стану розірвання всіх міжнародно-правових взаємин із державою-агресором - Росією та її сателітами, взагалі й тих системних кроків, які повинна зробити та/чи робить Україна щоб нівелювати статус цього постійного члена Радбезу Організації об'єднаних націй - зокрема. Таку формулу "пошуку істини" було обрано ще й тому, що в українських ЗМІ юридично обґрунтованих "пояснень" - чому та на підставі чого відбулась банальна зміна табличок в тому ж Радбезі ООН, про що вже йшлося вище - надзвичайно мало. І це вже не кажучи про подібні питання, стосовно юридично-правового стану розірвання взаємин з країною-агресоркою, які зовсім мало досліджені як й оприлюднені українськими засобами масової інформації.

Конкретних питань у Запиті - три але головним із них було: "Чи діє по відношенні до України та чи продовжує керуватись Україна пунктами... Рішення Ради Глав Держав Співдружності Незалежних Держав". З [відповіді МЗС України](#), стало ясно, що тільки 3 вересня 2024 року, тобто на 11 рік війни з Росією, "народилось", [Розпорядження Кабінету Міністрів України № 830-р "Про подання до Верховної Ради України проєкту Закону України "Про припинення дії, вихід та денонсацію міжнародних договорів України, укладених Урядом України з урядами Російської Федерації, Республіки Білорусь та в рамках Співдружності Незалежних Держав"](#) а зазначений проєкт Закону, на третій рік кривавої війни – внесено на розгляд до Верховної Ради України під реєстраційним № 0290 від 04.09.2024!

А тим часом, Росія продовжує, по-суті - розмахувати вищенаведеним документом в стінах Радбезу ООН. Більше того, навіть відкликати, фактично - підпис України під вищевказаним

Рішенням глав держав СНД, через Указ Президента України, яким МЗС України пропонує скористатись главі держави, листом МЗС № 610/11-612/1-117622 від 30.08.2024 не вдалось, позаяк "у зв'язку зі змінами у персональному складі Уряду України, зазначений проєкт проходить міжвідомче перепогодження"...

* * *

Однак, подібного роду "дрібничок" - рудиментів совка, немало. Наприклад, [дерусифікація та українізація об'єктів залізничного транспорту, яка розпочалась лише на 33 році Незалежності](#). Тобто, десятки років українці мирились з написом на кілометровому стовпчику "856-857" км, на Центральному залізничному вокзалі столиці України, який вказував відстань до Києва... з Москви. Дивно, але лише за десятки років, українське суспільство, накінець - усвідомило, що залізниця із центром у столиці, яка має назву "Південно-Західна", як й "Південна", що має центр у Харкові, на півночі України - нонсенс.

Ще приклад, який підтверджує що Україна й понині продовжує радянину, зокрема - в сфері цивільної авіації. За десятки років так й не було зроблено необхідних кроків з дерусифікації та декомунізації авіаційної інфраструктури. Через це, й по-сьогодні, в Україні, [відповідно до ІАТА-коду є аеропорт Ворошиловграда](#), який українці, на відміну Міжнародної асоціації повітряного транспорту, знають як луганський аеропорт, який нині окупований агресором. Тобто, мова про неможливість переконати ІАТА (Міжнародна асоціація повітряного транспорту) в змінненні ще радянського маркування летовищ та аеропортів України.

Дещо краща ситуація з транслітерацією, яку Україна закріпила ще в 1995 році, відколи й фігурував саме такий правопис в українських та міжнародних нормативних актах, хоча це не завжди відображалось у реальному використанні у світі у всіх сферах життя. При цьому, проблема використання правильної форми транслітерації українських міст з латинським алфавітом не вирішувалась по-суті довгі роки і лише у 2010 році Кабінет Міністрів України закріпив на нормативному рівні правила транслітерації українського алфавіту на латиницю.

Однак й тут не обійшлося без "ложки дьогтю", коли тодішній, [вітчизняний авіаперевізник МАУ заявив, що продовжить використовувати назву міста англійською як Киев, а не Київ, щоб не заплутати пасажирів](#) та через офіційну транслітерацію від ІАТА. Тобто, прибутки та благополуччя приватної компанії може бути вищим за національні інтереси воюючої країни...

Кілька висновків:

1. Очевидно, що [Постанови ВРУ "Про Заяву Верховної Ради України щодо визнання російського режиму терористичним, нелегітимності перебування російської федерації в Організації Об'єднаних Націй і її реформування, відповідальності членів російських політичних партій, що підтримують агресію"](#), яка була прийнята ще в грудні 2022 року, для вирішення питання членства росії в РБ ООН - замало.

2. Як й недостатньо ["Заяви МЗС України щодо нелегітимності перебування Російської Федерації в Раді Безпеки ООН та Організації Об'єднаних Націй у цілому"](#), яка була оприлюднена на сайті МЗС України 26 грудня 2022 року.

3. Насамперед, Україні на часі, найактивніше денонсувати ті міждержавні та міжурядові документи: угоди, декларації, рішення тощо, які були укладені в рамках СНД та відкликати свою згоду під вищенаведеним Рішенням ради Глав СНД й відкрито заявити, що вона не вважає Росію повноправним членом ООН, оскільки перебування останньої в цій організації - не містить жодних правових підстав і порушує Статут ООН а також становить загрозу міжнародному миру й безпеці.

Отже, "втекти" від совка, наприклад, через декомунізацію, перейменування чи знесення пам'ятників, чи обмеження використання російської мови в суспільному просторі, як показує час, видається - замало. Тобто, звільнення від впливу та наслідків комуністичної ідеології, це ще не шлях вперед, на жаль. Тому, на часі – йти до цивілізації та діяти рішуче, а головне - компетентно.

Ю.Ключівський,
керівник IASEED,
січень 2025